

УДК 336.02

Оцінка ефективності фінансування інноваційно-інвестиційного розвитку регіону (на прикладі Чернівецької області)

Грубляк О.М.

кандидат економічних наук,
Буковинський державний фінансово-економічний університет

Статтю присвячено дослідженню капітальних інвестицій в економіку регіону, джерел фінансування інноваційно-інвестиційного розвитку Чернівецької області, їхньому значенню в системі управління інвестиційною діяльністю в регіоні. Приділено увагу оцінці ефективності фінансування інноваційно-інвестиційного розвитку регіону.

Ключові слова: капітальні інвестиції, інноваційно-інвестиційний розвиток, валовий регіональний продукт, кошти населення, власні і позикові кошти підприємств.

Грубляк О.М. ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ФИНАНСИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННО-ГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНА (НА ПРИМЕРЕ ЧЕРНОВИЦКОЙ ОБЛАСТИ)

Статья посвящена исследованию капитальных инвестиций в экономику региона, источников финансирования инновационно-инвестиционного развития Черновицкой области, их значению в системе управления инвестиционной деятельностью в регионе. Уделено внимание оценке эффективности финансирования инновационно-инвестиционного развития региона.

Ключевые слова: капитальные инвестиции, инновационно-инвестиционное развитие, валовой региональный продукт, средства населения собственные и заемные средства предприятий.

Grublyak O.M. EVALUATION OF FINANCING INNOVATION AND INVESTMENT DEVELOPMENT IN THE REGION

The article is determined exploration capital investment in the regional economy, sources of financing innovation and investment development of Chernivtsi region, their value in the management of investment activity in the region. Also paid attention to assessing the effectiveness of the financing innovation and investment development in the region.

Keywords: capital investment, innovation and investment development, Gross regional product, funds from the public, own and borrowed funds of enterprises.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний етап розвитку економічних систем характеризується активізацією інноваційних форм їх розвитку, які дають змогу підвищувати ефективність реалізації капіталу, нарощувати потенціали реального і фінансового секторів економіки, забезпечувати динамічність, гнучкість і стійкість діяльності господарюючих суб'єктів.

Саме інноваційна та інвестиційна діяльність є основою для досягнення довготривалих позитивних темпів економічного зростання та покращання іміджу країни на міжнародній арені. Разом із тим, враховуючи об'єктивний характер процесу регіоналізації, потребують особливого ставлення держави до регіонів України як до головних об'єктів системної модернізації й інтеграції у світовий простір, перегляду їх ролі та функцій у сучасному економічному середовищі.

Інноваційна та інвестиційна політика посідає чільне місце в стратегії соціально-еконо-

мічного розвитку Чернівецької області. Місцевими перевагами для їх реалізації є вигідне економіко-географічне положення та наявність достатньо розвинутого кадрового та науково-технічного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Широке коло питань, пов'язаних із дослідженням управління інвестиційною діяльністю, стимулюванням інвестиційних надходжень, підвищенням ефективності використання інвестиційних коштів, відображено в працях таких вітчизняних науковців, як Н.М.Третяк, С.М.Ткач, А.М.Вінгаровський, С.В.Шутюк, О.В.Носова та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення та оцінка джерел інвестиційно-інноваційного розвитку регіону, визначення ключової складової капітальних інвестицій, яка найбільше впливає на збільшення величини ВРП, оцінка ефективності інноваційно-інвестиційного роз-

витку регіону, а також виокремлення проблем фінансування інноваційно-інвестиційного розвитку Чернівецької області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основою ефективною реалізації інноваційної діяльності суб'єктів господарювання є наявність достатнього обсягу фінансового забезпечення. У зв'язку з цим інноваційна діяльність тісно пов'язана з інвестиційною, оскільки інвестиції є безпосереднім носієм інновацій.

Залучення інвестицій в економіку є показником стабільності й успішності соціально-економічного розвитку певної території. Для активізації структурно-інноваційного відновлення, переходу від екстенсивного типу економічного зростання до інтенсивного, перетворення окремого регіону з реципієнта на донора бюджету необхідно займати активну інвестиційну позицію і спільно з бізнес-спільнотою працювати над підвищенням інвестиційної привабливості територіального утворення.

Інвестиційна привабливість регіонів, яка проявляється в їх здатності залучати інвестиційні ресурси, формується під дією цілої низки факторів. Частина з них може бути описана за допомогою статистичних індикаторів, які також характеризують різні аспекти розвитку соціально-економічного середовища регіону.

Одним із таких показників є індекс інвестиційної привабливості регіонів, який було розроблено експертами Інституту економічних досліджень та політичних консультацій і Київським міжнародним інститутом соціології та складається із сукупності агрегованих компонентів, які характеризують «жорсткі» (незмінні) та «м'які» (змінні) фактори впливу [1, с. 15].

Так, за підсумками 2014 р. Чернівецька область займає передостаннє (26-те) місце в рейтингу інвестиційної привабливості регіонів, у першу п'ятірку серед яких, за даними дослідників, увійшли Львівська, Івано-Франківська, Одеська, Вінницька області та місто Київ [1, с. 8]. Хоча результати рейтингу є невтішними, все ж в області є передумови для покращання інвестиційного клімату.

Безумовно, рівень інвестиційної діяльності в регіоні перебуває в безпосередній залежності від стану економіки в державі, функціонування фінансово-кредитної системи та прибуткової діяльності підприємств регіону та інших численних факторів.

З огляду на вищезазначене, проаналізуємо динаміку капітальних інвестицій у Чернівець-

кій області за більш тривалий період, зокрема за 2011–2015 рр., із метою виявлення основних тенденцій у фінансуванні інноваційно-інвестиційної діяльності регіону (рис. 1).

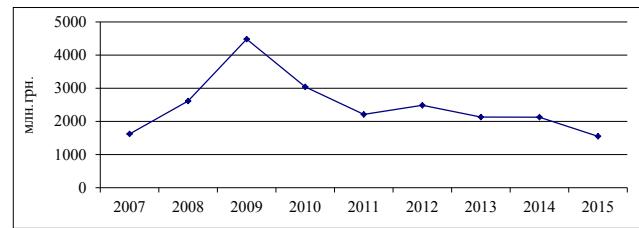

Рис. 1. Динаміка капітальних інвестицій у Чернівецькій області за 2007–2015 рр.

Аналізуючи дані, які наведені на рис. 1, спостерігаємо неоднозначні тенденції в динаміці загального обсягу капіталовкладень в економіку регіону протягом періоду дослідження. Разом із тим, вищенаведені дані свідчать про те, що на теренах Чернівецької області інвестиційна діяльність не характеризується темпами росту. Більше того, можна стверджувати, що освоєння капітальних інвестицій у регіоні протягом 2007–2015 рр. характеризується циклічністю, що зумовлено нестабільністю соціально-економічного становища нашої держави й світової економіки в цілому. Так, свого максимального значення вони досягли в 2009 р. – 4483,0 млн. грн., а мінімального значення – у 2015 р. – 1550,2 млн. грн., навіть якщо перерахувати дані суми на іноземну валюту.

Виходячи з проведеного аналізу, можна зробити висновки, що динаміка освоєння капітальних інвестицій у Чернівецькій області має такі фази: зростання (2007–2008 рр.), рецесія (2009–2011 рр.), поступове відновлення (2011–2012 рр.) та спад (2012–2015 рр.), що відповідає макроекономічним тенденціям в Україні.

Вихідною умовою здійснення інноваційно-інвестиційного процесу на всіх його стадіях є наявність відповідного фінансування. З огляду на це, розглянемо, як змінювалася динаміка джерел фінансування інноваційно-інвестиційного розвитку Чернівецької області (табл. 1) за 2011–2015 рр.

Аналізуючи дані табл. 1, спостерігаємо, що протягом досліджуваного періоду динаміка кожного з джерел фінансування інвестицій у регіоні характеризується неоднозначністю тенденцій.

Оскільки ефективність інвестиційних процесів у регіоні в довгостроковій перспективі багато в чому залежить від оптимальності про-

порцій між різними джерелами фінансового забезпечення капітальних інвестицій, вважаємо за доцільне продовжити дослідження динаміки джерел фінансування інвестицій у розрізі їх структури, що надасть можливість більш ґрунтовного дослідити кожне з них, а також встановити взаємозв'язки між реальним інвестуванням та соціально-економічним становищем регіону.

Основними джерелами фінансування інвестицій у Чернівецькій області є кошти населення на будівництво (індивідуальне житлове будівництво та будівництво власних квартир) та власні ресурси підприємств та організацій. У середньому більше половини капітальних інвестицій у регіоні акумулюються за рахунок коштів першого джерела, близько третини – за рахунок власних коштів підприємств та організацій, тоді як менше всього освоєно інвестицій за рахунок бюджетних коштів, а також кредитів та інших позик, частка від загального обсягу яких у середньому сягає не більше 7,4% та 5,2% відповідно.

До 2012 р. основним джерелом капітальних інвестицій у Чернівецькій області були власні кошти підприємств та організацій. Так, у 2012 р. за рахунок власних ресурсів освоєно капітальних інвестицій на 27,1% більше показника попереднього року, зокрема 1038,4 млн. грн., про що свідчать дані табл. 1. Водночас зростання загального обсягу фінансування інвестицій за рахунок цих ресурсів зумовило одночасне зростання їх частки на 4,8% у загальному обсязі капітальних інвестицій, освоєних у регіоні, до рівня 41,8%. Це свідчить про позитивні зрушення в оновленні власної матеріально-технічної бази підприємств краю.

Така висока привабливість використання власних коштів підприємств як джерела фінансування капітальних інвестицій пояснюється простотою залучення даного виду ресурсів, відсутністю необхідності сплати відсотків за залучення капіталу, а також можливістю забезпечення платоспроможності підприємств у довгостроковому періоді.

Таблиця 1

Динаміка джерел фінансування інноваційно-інвестиційного розвитку Чернівецької області за 2011–2015 рр., млн. грн.

Джерела капітальних інвестицій	Обсяг коштів							
	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік			
Кошти державного бюджету	285,0	345,9	107,4	67,6	29,2			
Кошти місцевих бюджетів	176,3	137,8	137,1	105,7	138,6			
Власні кошти підприємств та організацій	816,8	1038,4	406,7	493,8	560,9			
Кошти населення на будівництво	738,7	622,0	1129,1	1173,4	679,1			
Кредити банків та ін. позики	122,8	156,9	58,1	81,2	30,5			
Інші джерела фінансування	71,2	185,7	292,8	205,5	111,9			
Усього	2210,8	2486,7	2131,2	2127,2	1550,2			
Відхилення звітнього періоду до								
Джерела капітальних інвестицій	2011 року		2012 року		2013 року		2014 року	
	Абсолютне (+/-)	Відносне, %	Абсолютне (+/-)	Відносне, %	Абсолютне (+/-)	Відносне, %	Абсолютне (+/-)	Відносне, %
Кошти державного бюджету	60,9	21,4	-238,5	-68,9	-39,8	-37,1	-38,4	-56,8
Кошти місцевих бюджетів	-38,5	-21,9	-0,7	-0,5	-31,4	-22,9	32,9	31,1
Власні кошти підприємств та організацій	221,6	27,1	-631,7	-60,8	87,1	21,4	67,1	13,6
Кошти населення на будівництво	-116,7	-15,8	507,1	81,5	44,3	3,9	-494,3	-42,1
Кредити банків та інші позики	34,1	27,8	-98,8	-63,0	23,1	39,8	-50,7	-62,4
Інші джерела фінансування	114,5	160,8	107,1	57,7	-87,3	-29,8	-93,6	-45,5
Усього	275,9	12,5	-355,5	-14,3	-4,0	-0,2	-577,0	-27,1

Джерело: [2], власні розрахунки

Разом із тим збільшення частки власного капіталу свідчить про зростання рівня фінансової незалежності підприємств і підвищення їх резервного позикового потенціалу, тобто здатності залучати позикові кошти на більш вигідних умовах, а отже, і забезпечити прискорення розширеного відтворення [3, с. 90].

Відповідно, на зміну позитивній динаміці в 2012 р. (+27,1% або +221,6 млн. грн.), у 2013 р. прослідковується зменшення на 60,8% фінансування інвестицій у регіоні за рахунок власних коштів підприємств, розмір яких в абсолютному значенні сягнув 406,7 млн. грн., а їхня частка різко скоротилася до 19,1%.

Для порівняння, в Україні власні кошти підприємств та організацій протягом тривалого періоду посідають перше місце серед джерел фінансування капіталовкладень. Так, станом на 2013 р. їх частка в загальному обсязі фінансування становила 59,7%, що більше на 1,1% порівняно з попереднім періодом, а в 2014 р. – 63,8% від загального обсягу фінансування [2].

Відповідна динаміка продовжувалася протягом наступних років. Так, у 2013 р. за рахунок власних ресурсів освоєно 23,2% від загального обсягу капіталовкладень, тоді як у 2014 р. за рахунок цих ресурсів освоєно 36,2%.

Як відомо, власні кошти підприємств та організацій, які можна реінвестувати в якісне вдосконалювання та модернізацію їх основних фондів, утворюються переважно з прибутку, який залишається в розпорядженні підприємства та амортизаційних відрахувань. У зв'язку з цим

визначальним фактором, який безпосередньо вплинув на спроможність здійснення інвестиційної діяльності за рахунок даного джерела, є наявність позитивних фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання.

Важливим етапом оцінки ефективності інвестиційної діяльності в регіоні є розрахунок та аналіз показників ефективності. Базовими серед них є коефіцієнти інвестовіддачі, інвестомісткості інвестиційної діяльності та показник рентабельності інвестицій, формули розрахунку яких такі:

$$I_b = P/Q_i, \quad (1)$$

де I_b – інвестовіддача;

P – сума доходів (прибутків) підприємств від операційної діяльності;

Q_i – обсяг інвестицій в основний капітал [4, с. 86];

$$I_m = 1/I_b, \quad (2)$$

де I_m – інвестомісткість [4, с. 97, 91];

$$Pr = P/Q_i * 100\%, \quad (3)$$

де Pr – рентабельність капітальних інвестицій [4, с. 91].

Результати розрахунків показників ефективності інвестиційної діяльності в Чернівецькій області наведені в табл. 2.

Унаслідок проведеного оцінювання ефективності інноваційної діяльності Чернівецької області нами було виявлено суттєві диспропорції між вкладенням та віддачею інвестицій в економіці цього регіону. Зокрема, у 2011–2012 рр. інвестовіддача в регіоні не перевищувала 0,2 грн. прибутку на 1 грн. капіталовкладень. Починаючи з 2013 р. даний індикатор

Таблиця 2

Динаміка показників ефективності інвестиційної діяльності в Чернівецькій області за 2011–2015 рр.

Показник	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	Відхилення (+/-) звітного періоду до			
						2011 року	2012 року	2013 року	2014 року
Прибуток від операційної діяльності підприємств області, млн. грн.	459,7	495,7	655,9	687,8	623,1	36,0	160,2	31,9	-64,7
Інвестиції в основний капітал, млн. грн.	2210,8	2486,7	2131,2	2127,2	1550,2	275,9	-355,5	-4,0	-577,0
Інвестовіддача	0,208	0,199	0,308	0,323	0,402	-0,009	0,109	0,015	0,079
Інвестомісткість	4,809	5,017	3,249	3,093	2,488	0,208	-1,768	-0,156	-0,605
Рентабельність інвестицій, %	20,8	19,9	30,8	32,3	40,2	-0,9	10,9	1,5	7,9

Джерело: [5], власні розрахунки

починає зростати, що засвідчує зростання результативності інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання краю. Так, у 2015 р. показник становив 0,402 грн./грн., тобто 1 грн. інвестицій сприяє отримання 40 коп. прибутку внаслідок такої діяльності.

Оберненим до показника інвестовіддачі є інвестоміткість, що відображає вартість інвестицій, що припадає на одиницю отриманого прибутку від операційної діяльності підприємств регіону. Відповідно, у роки, коли інвестовіддача є найменшою (2011 р.), інвестиції є найдорожчими (5 грн./грн.), і, навпаки, у роки коли віддача інвестицій є найбільшою (2015 р.), їх вартість є найменшою – 2,488.

Крім несуттєвого зниження в 2012 р., протягом періоду дослідження рентабельність інвестиційної діяльності суттєво зростала швидшими темпами, і проти 20,8% у 2011 р. уже в 2015 р. даний показник становив 40,2%, що вкотре засвідчує зростання ролі капіталовкладень як фактора зростання прибутковості та конкурентоспроможності суб'єктів господарювання. Однак показник 2015 р. є, скоріш за все, відображенням умовного зростання рентабельності діяльності підприємств, оскільки загальний обсяг капіталовкладень у даному році суттєво зменшився, що порівняно з майже незмінною прибутковістю підприємств штучно завищує показник рентабельності.

Більше того, аналіз показників ефективності засвідчив, що, на жаль, результативність інноваційної та інвестиційної діяльності в Чернівецькій області в сучасних умовах залишається вкрай низькою і недостатньою як для забезпечення інноваційної моделі розвитку регіону, так і розвитку національної економіки України в цілому.

Висновки з цього дослідження. Таким чином, проаналізувавши динаміку та структуру капітальних інвестицій у Чернівецькій області протягом 2011–2015 рр., можна зро-

бити висновки щодо значимості кожного джерела фінансування у реалізації інноваційних та інвестиційних процесів, визначити, які з них забезпечують найбільший вплив на приріст валового регіонального продукту, що є кінцевим показником ефективності функціонування економіки краю.

У ході комплексного дослідження інноваційно-інвестиційній сфері Чернівецької області було виявлено чимало проблем, які перешкоджають успішному функціонуванню економіки краю, серед яких можна виокремити такі:

- загальнодержавна нерозвиненість фінансової інфраструктури підтримки та стимулювання інноваційного та інвестиційного розвитку регіонів, що виражається в обмеженості та важкодоступності бюджетних ресурсів для фінансування регіональних проектів;

- збитковість значної частини промислових підприємств, що впливає на скорочення частки підприємств (менше 20% від загальної кількості), що здійснюють інноваційну діяльність;

- недосконала структура джерел фінансування інвестиційного та інноваційного розвитку регіону;

- вузька ресурсна база установ банків, що не дає змоги повною мірою використовувати кредитний механізм як дієвий інструмент впливу на соціально-економічний розвиток;

- місцеві бюджети області не є вагомим джерелом фінансування інвестиційної діяльності в регіоні через відсутність достатнього обсягу фінансових ресурсів та їх високу соціальну спрямованість (більше 80% від загального обсягу видатків).

Інноваційна та інвестиційна політика посідає чільне місце в стратегії соціально-економічного розвитку Чернівецької області. Місцевими перевагами для їх реалізації є вигідне економіко-географічне положення та наявність достатньо розвиненого кадрового та науково-технічного потенціалу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів: 2014 рік. – Київ : ІЕДПК, 2015. – 389 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrprojectgov.ua/sites/default/files/upload/reyting_investiciynoyi_Privablivosti_regioniv_2014_1.pdf.
2. Капітальні інвестиції в Чернівецькій області : Статистичний бюлетень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.cv.ukrstat.gov.ua/publiy/kapinv/bul/kap_inv_2013rik.pdf.
3. Третяк Н.М. Інвестиційна стратегія розвитку суб'єктів господарювання / Н.М. Третяк // Вісник Університету банківської справи. – 2013. – № 3(18). – С. 89–93.
4. Ткач С.М. Оцінка рівня ефективності інвестиційної діяльності у містах та районах Львівської області / С. М. Ткач // Регіональна економіка. – 2012. – № 3. – С. 86–95.
5. Офіційний сайт Головного управління статистики в Чернівецькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cv.ukrstat.gov.ua>.